

Ján Trojan (ilustrácia ako tvorivý proces)

Pri hľadaní vlastnej umeleckej výpovede pri ilustrovaní rôznych druhov a literárnych žánrov musí umelec dodržiavať a rešpektovať isté danosti a zákonitosti, ktoré z nich vyplývajú. Tie môžu byť voľné alebo voľnejšie pri rozprávkach či poézii alebo užšie, najmä pri historických textoch. Ján Trojan mal vo svojej ilustrátorskej tvorbe možnosť pracovať s rôznymi druhmi textov, ktoré sa stali podnetmi pre hľadanie špecifického výtvarného jazyka pre konkrétne zadanie. Značnú časť jeho tvorby tvoria ilustrátorské opusy literatúry viažúcej sa na konkrétne historické obdobia. K tým excelentným patria ilustrácie k novogotickému dvojrománu M. G. Lewisa: *Mních* a Ch. R. Maturina: *Pútnik Melmoth* (1984) a A. Vantucha: *Príbeh o Jane z Arku* (1982). Práca na historickej téme si vyžadovala dôslednú prípravnú prácu v štúdiu dobových reálií, hlavne prostredia, charakteru exteriérov i interiérov, najmä architektúry, obliekania, vojenskej techniky a spôsobu boja, zvykov, ceremónií atď. V tomto bol J. Trojan veľmi dôsledný a napokon tým, že mal rád históriu, to bola preňho prvá a inšpirujúca fáza tvorby. Vznikali pritom prvé nápady formou skíc a kresieb, ktorými hľadal základné tvary a formy. Pritom si vyberal motívy, ktorými mohol vyjadriť základné emócie strachu, tajomnosti, prenasledovania či hrôz vyplývajúcich z textu. Kompozície rozpracovával v mnohonásobných variantoch, pričom smeroval k čistote formy a asketickej farebnosti. V ilustráciách k *Príbehu o Jane z Arku* cez proces hľadania minimalistickej formy a brilantnej farebnosti naznačil silný sugestívny príbeh ako magické snové vízie. V niekoľkých fázach rozpracovania konkrétneho motívu, napríklad chrámového interiéru, hľadá súlad zjednodušenej formy s farebnosťou prežiaranou svetlom a duchovným posolstvom. Oba ilustrátorské opusy sú príkladom jedinečnej maliarskej koncepcie poňatej ako prienik do duchovného odkazu textov.

Iným spôsobom autor koncipuje maliarsky aspekt v ilustráciách k rozprávkam, ktoré nie sú určene historickým rámcom. Ich texty umožňujú voľnejší výber niektorých výtvarných prostriedkov, ako aj niektorých naratívnych a situačných prvkov. Pokiaľ to text nevyklučuje, Trojan rád používa vtipné a humorné scény, ktoré môžu fabulačne rozširovať rámec textu. Vidno to v úspešných rozprávkach *Ako išlo vajce na vandrovku* a *Červená čiapočka* (1977). Iný spôsob zvolil v púťavých ilustráciách ku knižke M. Nortonovej *Požičajovci* (1972), ktorej vtipný text poňal ako dekoratívne plochy pokryté flórou, rôznymi kvetmi, stromami a porastom v dekoratívnom štýle stredovekých tapisérií.

Za skvelý súbor považujem aj súčasnú rozprávku G. Durrella *Hovoriaci balík* o dobrodružnej ceste detí prežívajúcich rôzne príhody. Prípravné kresby k tejto knižke vystihujú atmosféru plnú nečakaných kúzelných a čarodejných situácií.

Desiatky rôznych nápadov, záznamov, obrazových úvah a myšlienok, z ktorých sa rodili skice, návrhy, rôzne varianty a napokon definitívne ilustrácie, boli pre tvorivý proces tvorby Jána Trojana charakteristické. Podľa teoretika Fedora Krišku vieme, že „najdôležitejším v tvorivom procese nemusí byť konečný výraz, výsledok, ale práve to namáhavé hľadanie, objavovanie, odmietanie objaveného, čiže tá cesta plná dobrodružstiev poznávania“.